

ISMERTETÉSEK. BÍRÁLATOK.

Apáczai Cseri János paedagogiai munkái. Összegejtötte, a latin beszédeket fordította, jegyzetekkel ellátta *Hegedüs István.* Budapest. 1899. 8-r. 161 lap. Ára 1 frt.

Apáczai Cserinek, ha életében méltatlan bánásmód jutott is neki osztályrészül, holta után meglett az az elégtétele, hogy egész sereg író vállalkozott az »ex ossibus ultor« szerepére, kik emlékéit a feledés porától megtisztítva, dicsőségét délsziben tüntették elő.

Irodalomtörténetírók és más tudományzakok mívelői: Beöthy, Erdélyi, Horvát Cyrill a bölcsele, Heinrich, Szily, Bánóczi, Neményi stb. tüzetesen foglalkoztak életével vagy irodalmi működésének szakszerű méltatásával, kiadták egyes műveit eredetiben vagy fordításban, megírták életrajzát a nép számára, adatokat közöltek életrajzához, értekezéseket írtak nevérol, héber tanulmányairól stb.

Kétségtelen, hogy legnagyobb Apáczai Cseri mint paedagogus. A többi tudományzakokban inkább fordító és kivonatoló, de a paedagogia terén új ösvényen halad; amott inkább csak a közvetítő szerepére vállalkozott, itt magának is vannak eredeti, figyelemreméltó nézetei. Ez az oka, hogy tudósaink is legszívesebben paedagogiai munkásságával foglalkoztak. Mint paedagogusról írtak róla Neményi, Heinrich Gusztáv s újabban kimerítően Stromp László az Athenaeum 1897-iki évfolyamában, mely különnyomatban is megjelent. Ezekhez járult legujabban Neményi kiadványa, mely paedagogiai »gyöngysorokat« foglal magában Apáczai Cseri műveiből. Még csak az hiányzott, hogy összes *paedagogiai munkái* egy kötetbe összegejtve megjelenjenek s erre Hegedüs István egyetemi tanár vállalkozott.

Hegedüs régóta foglalkozik Apáczai Cserivel. Huszonöt évvel ezelőtt lefordította híres beszédét »az iskolák igen nagy szükségéről és azon okokról, melyek miatt azok a magyaroknál elpusztult állapotban vannak« s kiadta a kolozsvári ref. gymnasium 1876-ik évi értesítőjében. Most a fent közölt cím alatt összes fenmaradt paedagogiai munkáit összegejtötte s jegyzetekkel kísérte, egyszersmind a latin nyelvűeket magyarra is fordította, melyek együtt egy kilenczives kötetet tölthettek meg.

Apáczai Cseri négy munkáját találjuk itt s azonkívül a *Magyar Encyclopaedia előszavát* (magyarul, a györi kiadás szerint) és *X. ré-*

szének 29—32. fejezeteit. Itt vannak: 1. *A Magyar Logikácskához csatolt Tanács, melyet Joachimus Fortius ad Apáczai János által egy tanulásába elcsüggedt ifjúnak.* 2. *A bölcsesség tanulásáról* cz. beszéde, melyet 1653 novemberében Gyulafejérvárt tartott (Fordításban). 3. *Az iskolák igen nagy szükségéről* cz. beszéde. 4. *Az Academia felállításának módja és formája* iránt Barcsay Ákos fejedelemhez beadott terve.

E kiadásról mindenképen csak elismeréssel szólhatunk. Az eredeti magyar szöveget igen helyesen az eredeti helyesírás megtartásával közli s a nehezen érthető helyeket, mint pl. az arabból vett idézéseket jegyzetekben megmagyarázza; fordítása gondos és magyaros.

A művet egy ívnyi terjedelmű *Bevezetés* nyitja meg, melyet szerző — mint maga mondja — csupán előszónak kíván tekintetni, melynek feladata felhívni a figyelmet Apáczai Cseri paedagogiai munkáira. De helyreigazításul meg kell említenünk: több egyszerű előszónál; megtaláljuk itt rövid, de szabatos méltatását Apáczai Cseri paedagogiai munkásságának, ily irányú műveinek tartalmi ismertetését, reformeszméinek összefoglalását s azonkívül ismertetését mindannak, a mi Apáczai Cseri paedagogiai elveinek méltatására nézve a magyar irodalomban eddig történt.

A »*suum cuique*« elvét követve nem hallgathatjuk el, hogy e kiadás létrejöttében nagy érdeme van Heinrich Gusztávnak és a Magyar Paedagogiai Társulatnak. Heinrich még 1893-ban felszínre hozta azt a tervet, hogy »a magyar nevelés- és iskolaügy történeti fejlődésének tanulmányát indítsuk meg (régí források kiadásával, lefordításával), mert e nélkül a legújabbban sokat hangoztatott magyar művelődéstörténelem nem igen egyéb, mint külsőségek és kuriózumok gyűjteménye«. A Magyar Paedagogiai Társulat magáévá vette ez eszmét s elhatározta Apáczai Cseri összes paedagogiai munkáinak kiadását. Ez e mű története.

A mű tetszetős külseje, mely egészen olyan, mint Aeneas Sylvius neveléstani művének magyar fordítása Acsay Antaltól, a Franklin-társulat nyomdájának fejlettségét dicséri.

D.

